

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГА В КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ

Збірник наукових статей за матеріалами
I Всеукраїнської науково-практичної конференції

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ ЧЕРКАСЬКОЇ
ОБЛАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ
ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГА В КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ

Збірник наукових статей за матеріалами
І Всеукраїнської науково-практичної конференції
за загальною редакцією доктора педагогічних наук, професора
Т.К.Андрющенко

м. Черкаси – 19 квітня 2023 року

УДК 37.091.12:005.963

П 84

Рекомендовано до друку вченою радою комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради». Протокол № 2 від 06 червня 2023 року.

Редакційна колегія:

Андрющенко Т.К., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної освіти та професійного розвитку педагогів КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»;

Назаренко Г.А., доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-методичної роботи КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»;

Норкіна О.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти та професійного розвитку педагогів КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»;

Шило С.Б., доктор філософії, доцент кафедри дошкільної освіти та професійного розвитку педагогів КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»;

Ющенко Л.О. кандидат філологічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти та професійного розвитку педагогів КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради».

П 84

Професійний розвиток педагога в контексті викликів сьогодення: збірник наукових статей за матеріалами I Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Черкаси, 19 квітня 2023 р). / за ред. Т.К. Андрющенко. Черкаси: КНЗ «ЧОПОПП ЧОР», 2023. 400 с. (Електронна книга).

У матеріалах науково-практичної конференції представлено наукові розвідки та теоретико-практичні розробки науково-педагогічних працівників закладів вищої та післядипломної освіти, керівників, вчителів та вихователів закладів загальної середньої та дошкільної освіти. Напрями дослідницьких пошуків за проблематикою всіх рівнів сучасної освіти згруповано у збірнику матеріалів конференції за відповідними розділами («Інноваційні технології в системі післядипломної педагогічної освіти», «Цифрові інструменти у траєкторії професійного становлення педагогів», «Педагогіка партнерства в умовах реформування освіти», «Психологічний супровід професійної діяльності педагога в умовах воєнного стану», «Інклюзивна освіта: пріоритетні аспекти розвитку педагогів», «Технології професійного розвитку викладачів закладів вищої освіти», «Сучасні підходи до розвитку професійних компетентностей фахівців дошкільної освіти»).

Відповідальність за автентичність цитат, правильність фактів і посилань, достовірність матеріалів та грамотність несуть автори публікацій

© Колектив авторів, 2023

© КНЗ «ЧОПОПП ЧОР», 2023.

ЗМІСТ

Передмова	8
Розділ I. Інноваційні технології в системі післядипломної педагогічної освіти	10
Біляковська Ольга. Технологія навчання як основа інноваційної діяльності сучасного педагога в закладах післядипломної освіти.....	10
Вороніна Галина. Освітній хаб як творчий центр розвитку професійної компетентності вчителів технологічної освітньої галузі	14
Гейко Людмила. Післядипломна (безперервна) освіта педагога в дистанційному форматі.....	18
Гловацький Сергій. Сучасний урок мистецтва у новій українській школі: вимоги та особливості проведення.....	23
Голодюк Лариса. Інноваційні форми розвитку професійної компетентності педагогічних працівників у системі неперервної освіти...	32
Гула Олена. Інноваційні методи особистісно-професійного розвитку керівника закладу освіти.....	36
Гуменюк Віра. Кризовий менеджмент як фактор успішного управління закладом освіти в сучасних умовах.....	46
Мельник Надія. Інноваційні технології як чинник професійного розвитку педагогічних працівників у системі післядипломної педагогічної освіти.....	49
Мієр Тетяна. Сутність свідомізаційного підходу в контексті розгляду освіти як соціокультурного інституту, системи, процесу та результату....	54
Наумчук Інна. Академічна доброчесність у науково-дослідницькій діяльності здобувачів освіти.....	59
Норкіна Олена. Педагогічний дизайн як ефективний інструмент навчання..	62
Побережна Людмила. Інноваційні технології організації роботи з педагогами	66
Розділ II. Цифрові інструменти у траєкторії професійного становлення педагогів	71
Антонченко Марія Цифрове освітнє середовище.....	71
Воронкін Олексій ARDUINO в STEM-освіті: сервіс TINKERCAD CIRCUITS як інноваційний засіб професійного розвитку педагога.....	76
Кондратова Вікторія Цифрові інструменти в роботі вчителя образотворчого мистецтва закладу загальної середньої освіти.....	81
Кравчук Неля Психологічні особливості синдрому «Професійного вигорання» у вихователів ЗДО.....	86
Литвиненко Ольга Цифровий освітній простір сучасного педагога.....	91
Магілін Антон Цифрові технології як складова успіху сучасного педагога.....	95
Неумитий Володимир Роль центрів прпп у розвитку цифрової компетентності педагога.....	99
Ніколаєнко Лариса Сутність поняття «цифрові освітні ресурси» та їхня педагогічна ефективність.....	104

Пахомов Юрій, Стрільчик Галина, Буждиган Христина	
Використання штучного інтелекту для вдосконалення професійних умінь педагога.....	107
Ракута Валерій Курс «PYTHON у шкільному курсі інформатики «Основи програмування» як засіб для професійного розвитку вчителів інформатики.....	112
Сліпенко Ганна Гейміфікація: сучасний засіб вивчення історії України.	117
Столяр Вікторія Використання сервісу TELEGRAM в умовах дистанційного навчання біології.....	122
Розділ III. Педагогіка партнерства в умовах реформування освіти.....	127
Бугайчук Наталія. Роль батьківської спільноти в освітньому процесі закладу загальної середньої освіти.....	127
Велика Зоя. Практичний аспект організації самостійної читацької діяльності молодших школярів як передумова їх ефективності в майбутній інформальній освіті.....	132
Жоголева Вікторія. Педагогіка партнерства – одна із умов успішної реалізації завдань розвитку особистості НУШ.....	136
Кірішко Людмила Педагогіка партнерства як основа формування інклюзивного освітнього середовища в закладі освіти.....	140
Кравчук Лариса Учитель і батьки: секрети ефективного спілкування.....	146
Локоть Юлія Педагогіка партнерства в умовах реформування освіти.....	150
Одинець Валентина Педагогіка партнерства як чинник формування ефективної взаємодії учасників освітнього процесу в умовах нової української школи.....	155
Пришлюк Алла Одна бджола меду не наносить або крок до рівноправності у спілкуванні.....	160
Прядка Ірина Партнерські взаємини між учнем, учителем та батьками..	164
Смілянець Олександра Застосування педагогічної технології театралізації на уроках англійської мови в контексті НУШ.....	169
Студенець Олена Педагогіка партнерства як важливий чинник реалізації завдань всебічного розвитку сучасної особистості.....	173
Тарапака Наталія Педагогіка партнерства в умовах реалізації концепції Нової української школи.....	177
Трофаїла Наталія Педагогіка партнерства як умова успішної взаємодії суб`єктів освітнього процесу.....	182
Шаповал Валентина Погляд на молодшого школяра через призму самостійності, замкнутості та самостійності у міжособистісному спілкуванні.....	186
Шило Світлана Педагогічне наставництво: як ефективно взаємодіяти....	191
Шипокіна Ірина Як не втратити інтерес молодших школярів до процесу навчання?.....	196
Шкретій Наталія Педагогіка партнерства в умовах сучасної школи.....	199
Шмалюх Інна Педагогіка партнерства в умовах реформування освіти....	204

Ющенко Людмила Ефективні форми взаємодії закладу освіти і сім'ї.....	210
Розділ IV. Психологічний супровід професійної діяльності	
педагога в умовах воєнного стану	215
<i>Артеменко Тетяна.</i> Соціально-емоційне навчання педагогів у контексті компенсації освітніх втрат.....	215
Журавко Тетяна Використання ігрових технік для зниження тривожності дошкільників в умовах воєнного стану.....	220
Руденко Ілона Психопрофілактика емоційного вигорання педагогічних працівників в умовах сьогодення.....	223
Сидоренко Тетяна Психологічна підтримка педагогів.....	227
Теслюк Павло Емоційне вигорання вчителів як теоретико-практична проблема.....	231
Харитонова Світлана Педагог у часи війни. Безпека. Підтримка. Допомога.....	235
Яковлева Жанна Психологічний супровід професійної діяльності педагога в умовах воєнного стану.....	242
<i>Якухіна Наталія, Брайченко Тетяна</i> Компенсаторна освіта для здобувачів освіти кейс психологічної підтримки школяра «Моя психологічна стійкість».....	248
Розділ V. Інклюзивна освіта: пріоритетні аспекти розвитку педагогів	253
<i>Борійчук Яна.</i> Інклюзивне навчання в умовах війни.....	253
<i>Горідько Оксана.</i> Взаємодія асистента вчителя з учителями-предметниками в інклюзивному класі.....	256
Досінчук Оксана, Тищенко Світлана Розвиток діалогічного мовлення у дітей з порушеннями слуху під час проведення корекційно-розвиткових занять.....	261
Задорожня Вікторія. Актуальні аспекти впровадження інклюзивної освіти в Україні.....	264
Коновал Наталія. Інклюзивна освіта: пріоритетні аспекти розвитку педагогів.....	268
Литвин Інна Національне законодавство у сфері інклюзивної освіти...	273
Матвєєва Лариса, Директоренко Тетяна Розвиток просторових уявлень в конструктивній діяльності дітей з порушеннями зору.....	278
Патлай Юлія, Чупилко Оксана Розвиток слухового сприймання в дітей з особливими освітніми потребами.....	283
Сахно Тетяна Застосування рухливих та дидактичних ігор в освітній діяльності дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.....	286
Розділ VI. Технології професійного розвитку викладачів	
закладів вищої освіти	291
<i>Бабовал Надія, Бабовал Діана.</i> Особливості професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти.....	291
<i>Іванюк Ірина.</i> Моніторинг ефективності навчання учасників курсу з наставництва в педагогічній освіті.....	295
Савош Валентин Готовність вчителів фізики до професійного розвитку:	

практичний компонент.....	299
Хекало Євгеній Розвиток професійної компетентності майбутнього педагога-музиканта шляхом інтерактивного навчання.....	303
Хекало Леся Ідеї продуктивного навчання у практиці підготовки майбутніх вчителів музики.....	308
Розділ VII. Сучасні підходи до розвитку професійних компетентностей фахівців дошкільної освіти.....	313
Авраменко Оксана. До проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти.....	313
Андрющенко Тетяна. Інноваційна культура вихователя закладу дошкільної освіти: особистісний потенціал.....	317
Гагаріна Наталія. Сучасні підходи щодо формування національно-патріотичного виховання дошкільників шляхом впровадження stream-проектів.....	322
Гарбар Світлана. Педагогічні умови використання мультиплікаційних фільмів у роботі вихователя закладу дошкільної освіти.....	328
Ищенко Людмила. Актуалізація аксіологічної сфери майбутніх вихователів до діагностики розвитку мовлення дітей дошкільного віку...	332
Коврова Євгенія. Майстер - клас «Я – креативний педагог»	336
Кравчук В. В., Кравчук Н.П. Формування здоров'язбережувальної поведінки у дітей старшого дошкільного віку в умовах ЗДО.....	342
Лохвицька Любов. Формування м'яких навичок у здобувачів освіти спеціальності дошкільна освіта як вимога сучасності.....	347
Мельникова Ольга. До проблеми важливості формування soft skills у фахівців дошкільної освіти.....	351
Ободзінська Лариса. Формування сенсорно - пізнавальних і математичних компетенцій дошкільників засобами інноваційної технології «Блоки Дьенеша»	356
Онофрійчук Лілія. Методика ECERS -3 як умова організації якісної діяльності закладів дошкільної освіти.....	362
Павліченко Наталія. Використання чарівних кругів Луллія в роботі з дітьми раннього віку.....	366
Стагіла Марина. Формування логіко-математичної компетенції засобами LEGO конструктора.....	370
Степанова Наталія. Розвиток soft skills майбутніх вихователів.....	374
Тищенко Світлана. Формування соціальної та громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку (на прикладі музичної розваги «Щедрий колосок»)	378
Харченко Алла. Формування професійної компетентності педагога дошкільного закладу в сучасних умовах.....	384
Шворінь Л. Сучасні підходи до розвитку професійних компетентностей фахівців дошкільної освіти.....	390
Шульга Є. В., Кравчук Н.П. Особливості розвитку фантазії у дітей старшого дошкільного віку в освітньому просторі ЗДО.....	396

особистісних умінь, зокрема вміння працювати в команді. Важливою умовою ефективної реалізації інноваційних педагогічних технологій є мотивація та підготовленість педагогів, тому необхідно забезпечити перехід закладів післядипломної педагогічної освіти від традиційного підвищення кваліфікації до розвитку професійних компетентностей педагогічних працівників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дмитренко Г. А. Післядипломна освіта як реалізатор людиноцентричної модернізації національної системи освіти. *Післядипломна освіта в Україні*. 2015. № 2 (37). С. 3–8.
2. Професійний розвиток та управління людськими ресурсами в системі післядипломної педагогічної освіти в контексті трансформації освіти України: збірник матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. / за заг. ред. В. Олійника. Київ: НАПН України, ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти». 2016. 604 с.
3. Сидоренко В. В. Розвиток педагогічного акмепрофесіогенезу в умовах формальної і неформальної післядипломної освіти. Теорія та методика професійно-педагогічної підготовки освітянських кадрів: акмеологічні аспекти: монографія / кер. авт. кол. Н. В. Гузій; Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2018. С. 177–257.
4. Технології професійного розвитку педагогів: методичний poradnik. (2016) / упоряд.: Т. Сорочан, М. Скрипник. Київ: ДВНЗ «Ун-т менеджменту освіти». 231 с.

Мієр Тетяна,

*доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри початкової освіти
факультету педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка*

СУТНІСТЬ СВІДОМІЗАЦІЙНОГО ПІДХОДУ В КОНТЕКСТІ РОЗГЛЯДУ ОСВІТИ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ІНСТИТУТУ, СИСТЕМИ, ПРОЦЕСУ ТА РЕЗУЛЬТАТУ

Освіта як відкрита гуманітарна система, з одного боку, зазнає постійних зовнішніх впливів регіонального, державного і глобального характеру, а з іншого –, реагує на внутрішні протиріччя, виявленні в самій системі освіти. Значущі впливи та суттєві протиріччя породжують розроблення теоретичних положень та їх реалізацію у ранзі реформаційних, модернізаційних та трансформаційних процесів в освіті як в соціокультурному інституті, як в системі, процесі та результаті.

У 20-ті роки ХХІ століття, не дивлячись на неймовірно складні випробування для України, які тривають і до нині, відбулися кардинальні прогресивні зміни в розумінні вихідних положень функціонування та подальшого розвитку освіти як соціокультурного інституту. Відповідно до цих вихідних положень освіта впродовж всього життя має формувати людину і як біосоціальну істоту, і як «істоту ноосферну, космопланетарну» [1, с. 24].

Освіта як система має створювати умови для поетапного розкриття самотнього внутрішнього потенціалу кожної людини та її реалізацію як активного члена суспільства. Освіта як система має передбачати не підготовку до життя, а створення умов для формування особистості, яка перебуває в постійному процесі самовдосконалення та творчого формування соціальних умов життєдіяльності в суспільстві.

Відповідно до напрацювань Василя Кременя, освіта як процес має здійснюватися відповідно до гуманістично-людиноцентрованої мети освіти та реалізовуватися на засадах трансдисциплінарної та міждисциплінарної моделей освіти [3], які мають забезпечити спрямування помислів людини у глибини власного «Я» задіянням рефлексії, критичного мислення, самосвідомості [4].

Освіта як процес має сприяти не лише, і не скільки формуванню дій з регуляції зовнішнього середовища, а надавати перевагу формуванню дій з «самовпливами» [2, с. 241]. Це оволодіння діями з самонавчання, самовиховання, саморегуляції, самореалізації, самовдосконалення тощо).

Освіта як процес має сприяти педагогічній взаємодії як двобічному процесу, в якому здійснюється як «обмін діями, операціями, вербальними та невербальними сигналами між учасниками діяльності, так і обмін установками, емоційними станами, цінностями, тобто всім тим, що чинить вплив на внутрішній світ людини» [7, с. 144].

Освіта як процес має базуватися не на зовнішніх стимулах, а на внутрішній мотивації до навчання. Також освіта як процес має реалізовуватися як творчо-продуктивна «школа мислення» зі знаннями, орієнтованими на майбутнє.

У період глобальної дестабілізації соціально-економічної реальності, спричиненої пандемією COVID-19 [6], теоретичні положення організації освіти як процесу доповнилися положеннями про зміну світосприйняття, яким передбачено правильне налаштування на сприймання змін, що відбуваються. А також положеннями про зміну ставлень, що виявляється у переходу від деструктивних (тривожних) станів (страху, невмотивованої агресії, недовіри, апатії, депресії) до усвідомленої стабілізації власного психологічного стану.

Події відтинку починаючи 24 лютого 2022 року – сьогодні стали і є наймовірно складним випробуванням не лише для нашої країни, її громадян, а й для освіти як соціокультурного інституту, системи, процесу і результату, а також для педагогів та здобувачів освіти. Аналіз загарбницько-злочинних дій країни-агресорки, спотвореної індивідуальної й суспільної свідомості її членів та переосмислення того, що відбулося й відбувається, породжує розмірковування про ефективність функціонування освіти в післявоєнний період розвитку України. На моє глибоке переконання, на часі введення в науковий обіг термінів «свідомізація освіти» та «свідомізаційний підхід» на позначення способів завдання стратегічного напрямку, який будучи вихідним теоретичним положенням організації освіти, скеровує освітній процес на цілеспрямоване формування індивідуальної і суспільної свідомості, що зумовлює аналітично-осмислене сприймання навколишнього, передбачає усвідомлену активність, спрямовує кожного на постійний особистісний розвиток задля інтенсивного розвитку українського суспільства.

Свідомізація освіти та свідомізаційний підхід забезпечують реалізацію «людиноцентриської», «дитиноцентриської» та «студентоцентриської» парадигм [3] та доповнюють низку підходів в освіті, які стосуються змісту, процесу та результатів навчання.

Доповнення культурологічного, фундаментального, аксіологічного, діадного підходів та підходу гуманітаризація освіти як підходів в освіті, які є вихідними теоретичними положеннями, що визначають зміст навчання, підходом свідомізація освіти забезпечуватиме спрямування змісту освіти на

поетапне формування соціального потенціалу українського суспільства на основі задіяння таких ресурсів як свідомість та самосвідомість.

Свідомізаційним підходом слід доповнити перелік підходів, які безпосередньо скеровують процес навчання. Це такі підходи як особистісно орієнтований, синергетичний, інтегрований, діяльнісний, диференційований, індивідуальний, дослідницький, комунікативний, екоінтедиференційний, середовищний тощо. Свідомізаційний підхід у ранзі вихідного положення скеровуватиме процес навчання на організацію усвідомлено-аналітичного сприймання світу та самопізнання динаміки власного розвитку як внеску у процес формування соціального потенціалу українського суспільства.

Також свідомізаційний підхід доповнює підходи, які конкретизують результати навчання. Йдеться про особистісний (особистість – як мета, суб'єкт, результат і головний критерій ефективності конструювання і реалізації педагогічного процесу) та компетентнісний (результат навчання розглядається в категоріях, що стосуються компетентності як динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначають здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність) підходи. У контексті результатів навчання свідомізаційним підходом передбачено розгляд результатів освіти в категоріях, які засвідчують про формування свідомості та самосвідомості відповідно до певного етапу здобуття освіти.

Події відтинку 24 лютого 2022 року – сьогодення переконливо доводять, що застосування кожною людиною сформованих компетентностей є похідним процесом від результатів розвитку індивідуальної і суспільної свідомості та самосвідомості.

Також слід наголосити на тому, що передумови започаткування свідомізаційного підходу унормовано Професійним стандартом «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)», який затверджено наказом Мінекономіки №2736 від

23.12.2020р. У цьому документі зазначено, що основна мета професійної діяльності вчителя полягає в організації навчання та виховання учнів під час здобуття ними повної загальної середньої освіти шляхом формування у них **ключових компетентностей і світогляду** на основі загальнолюдських і національних цінностей, а також розвитку інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, необхідних для успішної самореалізації та продовження навчання.

Отже, процес досягнення основної мети професійної діяльності вчителя має ґрунтуватися і на компетентнісному, і на свідомізаційному підходах. Свідомізаційним підходом освітній процес спрямовується на формування свідомості та самосвідомості учнів з опорою на рефлексію. Стосовно самосвідомості рефлексія постає самопізнанням, орієнтованим на свій внутрішній суб'єктивний світ у процесі здійснення навчальної діяльності. Стосовно свідомості рефлексія постає пізнанням, спрямованим на власні дії. Стосовно процесу здійснення навчальної діяльності рефлексія постає механізмом саморегуляції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вознюк О. В. Розвиток особистості педагога в умовах цивілізаційних змін: теорія і практика: монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 604 с.
2. Ковальчук З. Я. Перебіг педагогічної взаємодії при різних типах професійних ставлень. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: збірник наукових праць Уманського ДПУ ім. Павла Тичини. За ред. кол.: Н. С. Побірченко (гол. ред.) та інші. Умань: ПП Жовтий О.О., 2011. Вип. 39. Ч. 2. С. 214–220.
3. Кремень В. Г. Трансформації особистості в освітньому процесі сучасної цивілізації. *Педагогіка і психологія*. 2008. № 2. С. 5–14.
4. Кремень В. Г. Формування особистості в умовах розвитку української державності: доповідь на загальних зборах Академії педагогічних наук. Педагогічна газета. 1999. №12. С. 1–2
5. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: наказ Міністерства економіки №2736 від 23.12.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>
6. Психологія і педагогіка у протидії пандемії COVID-19: Інтернет-посібник / за наук. ред. В.Г. Кременя; [координатор інтернет-посібника В.В. Рибалка; колектив авторів]. Київ : ТОВ «Юрка Любченка», 2020. 243 с.
7. Miyer T., Holodiuk L. Didactic Triadas «Learning – Teaching – Management» in the Context of Realization in the Educational Process of Innovative Author's Novations: [of the collective monograph] / *The Actual Problems of the World Today*. Volume 2. London: Sciencsee Publishing is part of SCIEEMCEE, 2019 PP.140–151.